



Hjortronbladet

MAJBRASA i VITTANGI

Välkommen att fira en traditionell Valborgsmässoafton på Suupalo.

Majbrasa, allsång, korvgrillning, våfflor och kaffe.

Serveringen öppnar kl. 17.00.

Majbrasan tänds kl. 19.00.

Vårtal av hemlig gäst.

*Gun Olofsson medverkar
med barnkör.*

*Musikunderhållning i
Bagarstugan.*

Alla är hjärtligt välkomna



SÅNGAFTON i VITTANGI



Musik, sång och allsång på meänkieli, finska
och svenska med Kiruna Allsångsgäng

Lördag 12 maj 2012 kl. 18.00 - 20.00

Vittangi Hembygdsgrd Suupalo

Fritt inträde och billigt fika!

Välkommen!

I samarbete med

Vittangi Hembygdsförening och Fritids- och kulturförvaltningen

JULGRANAR

*Vi kommer att samla in
julgranar till majbrasan.*

*Placera era granar vid
er infart senast den
23 april så hämtas de.*

Majbraskommittén

SUUPALOCAFÈT

*Vi har öppet 10.00 -15.00 alla
vardagar. Hembakat kaffebröd.*

VÄLKOMMEN

*Du som lånade grilltunnan.
Vi behöver den till majbrasan.*

Bli medlem

*En stor del av föreningens verksamhet
finansieras av medlemsavgiften.*

Plusgiro 836917-5.

100 kr huvudmedlem övriga 50 kr.

Ett utdrag från kompendiet "VITTANGI ett mineralrike i Lappland" av Frans Johansson / Torsten Sidmalm Vittangi år 2000.

Detta är andra delen av 2

Malmletare Wilhelm Thisell

1878 - 1938

av Torsten Sidmalm

Gruvnybygget i Soitola

Wilhelm var övertygad om att järnvägen skulle byggas och det var troligen en starkt bidragande orsak till att han lät uppföra gruvnybygget. Soitola var beläget ca 18 km upp efter älven från Vittangi. Nybygget hade t.o.m. en egen handelsbod. Den första handlaren hette Isak (Väli-lisko) Välitalo från Vittangi. Han efterträddes omkring 1915 av Silfwerbrandt från Kiruna.

Wilhelms skrivare i Soitola var en annan Silfwerbrandt, nämligen Rudolf. Välitalos byggnad hyrdes sedermera som bostad av två av Wilhelms anställda arbetare. Vid den här tiden fanns det 120 arbetare i Soitola. De flesta var från Vittangi och några av dem deltog även som hjälpborrare åt borrhandskapet från södra Sverige. En annan Vittangibo, Isak Josefsson, hade en fäbod i Soitola - pigan Kristina sålde mjölk till arbetarna. Gruvnybygget timrades upp av Wilhelm själv med hjälp av de handplockade timmermännen Pallari och Klementin-Fransi från Vittangi. Fönstren snickrades av Levi Vinsa.

Nybygget kom att bestå av bl.a. gruvstuga (ca 11,5x7,3 mtr) med matkällare, manskapsbyggnader, förråd för kläder och linne (ca 4x5 mtr), förråd för materiel, borrhävar, malmprover m.m., smedja (ca 4x5 mtr), dynamitkällare, komb. koja/stall för 8 personer och 4 hästar samt hemlighus. Gruvnybygget hade även en grävd brunn. Josefssons timrade sommarladugård låg vid älvstranden och Välitalos timrade handelsbod strax nordväst om gruvnybygget. Det är sannolikt att både Josefsson och Välitalo flyttade byggnaderna från Vittangi. Efter stigen till Nunasvaara, en bit från gruvnybygget, stod Josefssons så kallade Långa Baracken. Troligen hade även denna timrade byggnad flyttats från Vittangi.

I mitten av 1980-talet fanns ännu kvar betydande lämningar efter gruvnybygget, bl.a. husgrunder, en förhållandevis väl bevarad dynamitkällare, en "klättertall", ett flertal lådor med borrhävar, gruvredskap och annat, mitt i vacker tallskog. Dessvärre har skogen nu avverkats på den historiska platsen.

Det en gång så ståtliga gruvnybygget borde återuppbyggas till ursprungligt skick, för att ingå i Trollsparens (Vittangi Camping) kulturturistiska satsningar i Vittangi. Dessutom borde hela Vittangifältet inventeras och kartläggas med stigar och andra lämningar efter malmletningsepoken (enl. förslag av Yngve Johansson).



Gruvstugan. Bertil Falck på broplan. Foto: Julia Falck, 1960-talet

Provbrytning i Jölketurkkio

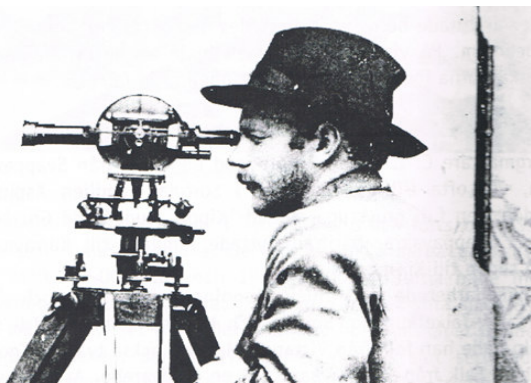
Innan bergborrningar inleddes, sprängdes och grävdes jordrymningsgropar och diken på ackord i Jölketurkkio. Där pågick även probbrytning av järnmalm. Förutom gruvstuga, större förrådsbyggnad (för borrhävar, stenprover m.m.) och hemlighus så hade Wilhelm även en smedja i Jölketurkkio. Smeder var Hjalmar Andersson, Vittangi, och en Allas från Torneträsk-området. Gruvstugan står fortfarande kvar - om än ombyggd till sommarstuga. Övriga äldre byggnader är rivna. Vid gruvstugan hittar man Wilhelms gamla "grillplats", en eldstad av grafitskiffer.

Våren 1916 gick hästforor, tungt lastade med järnmalm från Jölketurkkio. Fororna färdades på Torneälvens vårisar över Jukkasjärvi till, järnvägsstationen i Kiruna. I detta inte helt ofarliga arbete var många av Vittangis hästägare engagerade.

Regn av frusen jord

I Soitola grävdes jordrymningsgropar av två ackordslag. Det ena laget var från Vittangi, det andra från en grannby. I det senare ingick många äldre arbetare. I laget från Vittangi fanns många unga, friska och idérika pojkar. De skaffade dynamit för att spränga genom tjälen. När det var laddat och klart för sprängning, uppmanades det andra laget söka skydd. Vi tar inte skydd och ni vågar inte spränga! När sprängsalvan gick slängde de sig handlöst ner på marken och det regnade tjälbi-

tar över dem. Klagomålen om att laget från Vittangi var livsfarligt och skulle avhysas från Soitola gick inte hem. Wilhelm hade svarat att han inte kan göra något, eftersom det varnats före sprängningen. Största anledningen till missnöjet var avundsjuka för ackordslaget från Vittangi hade betydligt högre dagsförtjänster.



Bergmästare C.I. Asplund.

Bergsborrningar

Bergborrningarna startade i Jölketurkkio och fortsatte i Soitola och Nunasjärvenmaa. De fem borrhmaskinerna dunnade i två skift, 07.00-19.00 och 19.00-07.00. Borrarna hade inga bestämda mattider, de drack sitt kaffe och åt sina smörgåsar när tillfälle till det gavs. Det ordinarie borrhmanskapet bodde i Långa Baracken, där de även efter skiftets slut serverades hemlagad mat av två av Wilhelms tre pigor. Den tredje pigan skötte om hans privata hushåll. Långa Baracken står numera i Vittangi och inrymmer Birgittas Kläder & Solarium.

Borrarna från södra Sverige var glada gamänger, de diktade visor och sjöng om en av borrarna och pigorna. Efter avslutade borringar i Lappland for sörlänningarna till Ryssland, för att även där arbeta med diamantbergborringar.

När alla fem borrhmaskiner stod i Nunasjärvenmaa, en av dem vid sjön Nunasjärvi och resten en bit längre bort på en myr, hände det ibland att borrarna "stal" fotogen från Wilhelms förråd. Bränslet var undermåligt och borrhmaskinerna ofta insvepta i tjock rök. Men med fotogen gick maskinerna mycket bättre. Vatten till borrhmaskinerna togs från Nunasjärvi. Den trasiga berggrunden i Nunasjärvenmaa vållade borrarna stora problem. Diamanterna lossnade och borrhkronorna måste förses med nya diamanter. Detta arbete utfördes alltid av två borrhförmän. De värdefulla diamanterna bar de i skinnpåsar hängande i ett snöre runt halsen. Det djupaste borrhålet av alla borrhades intill Nunasjärvi. I det borrhålet påträffades på ganska stort djup en 7 meter tjock järnmalmstock. Efter avslutade borringar skickades de flesta borrhkärnorna till Stockholm. På vinterföre och med

hjälp av hästar fraktades borrhkärnorna först till järnvägsstationen i Kiruna.

Äventyrlig båtfärd

Det var senhöst i Soitola och nästan alla hade lämnat gruvnybygget. Där fanns bara Wilhelm, Rudolf Silfwerbrandt, Hjalmar Andersson, Johan-Henrik Sevä, Frans från Ollanpää och Gustaf Lundström. Silfwerbrandt hade bråttom in till Vittangi, han måste samma dag fortsätta till Stockholm. Gustaf och Hjalmar tog Silfwerbrandt i deras båt. I den andra båten färdades Wilhelm, Johan-Henrik och Frans. Wilhelm gav order om att båtarna, som han ägde, inte fick släppas utan stakas ner, eftersom vattenståndet var farligt lågt i Torneälven. Gustaf och Hjalmar satte ändå full fart från början. Gustaf rodde allt vad han orkade och Hjalmar styrde båten. I Pysäkurkkio, en strid och stenig och elak fors, skrapade båten rejält mot stenarna och var på vippen att slå runt. Väl framme i Niemi fick Gustaf och Hjalmar fem kronor var av Silfwerbrandt. Detta som tack för den snabba båtfärden. Gustaf och Hjalmar hade hunnit dricka kaffe hos Wilhelms sambo på Thisellinpaikka, innan den andra båten nådde stranden. Genom fönstret såg Gustaf och Hjalmar hur Wilhelm undersökte deras båt. Självklart såg Wilhelm att båten fått skrapskador men han sa inget när han kom in.

Självuppoffrande pionjär

Wilhelm Frey Thisell, född 1878 i Mörsil, kom under tidiga 1920-talet att dra sig tillbaka. Sina sista levnadsår var han chef för en kraftverksstation i Norra Wi i Småland, där han stilla avsomnade 1938. Heder åt Wilhelms minne, han var stor både som människa och malmletare. Det är andra som fått skörda frukterna efter hans fantastiska malmletarår i Vittangi.

En numera avliden Vittangibo, som arbetat åt Wilhelm, sa vid ett tillfälle: Det är konstigt att vägen till Thisellinpaikka inte döpts till Thisells Väg. Wilhelm satsade stora pengar på malmletning och det var han som lyfte fram Vittangis mineralrikedomar ... och gav många bybor goda inkomster.

Stort tack till. Julia Falck, Ivar Andersson, Teodor Olsson och Yngve Johansson. Julia har medverkat med sakuppgifter och foton. Ivar med berättelser, sakuppgifter och foton. Teodor med berättelser, sakuppgifter och skiss med bl.a. stigar och vägar till och från Soitola gruvnybygge. Yngve med sakuppgifter och visioner.

Wilhelm Thisells namnteckning

Styrelsen:

Ordförande:	<i>Per-Olof Sandström</i>
Vice ordförande:	<i>Åke Töyrä</i>
Vice sekreterare:	<i>Ulla Olsson Hansson</i>
Kassör	<i>Per Wideholm</i>
Ledamot	<i>Emma Engström</i>
Ledamot	<i>Hilkka Lahti</i>
Ledamot	<i>Ivan Björkhed (ord. f. bysamfälligheten)</i>
Suppleanter	<i>Bror Ragneberg</i>
Sekreterare:	<i>Agneta Henriksson</i>
	<i>Reeta Kasurinen</i>
	<i>Leif Väliälä</i>
	<i>Roger Renblom</i>
	<i>Bertil Rautio (suppl. f. bysamfälligheten)</i>
Hedersordförande:	<i>Helge Hansi</i>
Revisorer:	<i>Margareta Winman</i>
	<i>Anna-Greta Rautio (ord. f. bysamfälligheten)</i>
	<i>Mona Fängvall (Suppleant)</i>
	<i>Lars Berggren (Suppl. f. bysamfälligheten)</i>
Valberedning:	<i>Lars Berggren</i>
	<i>Birgitta Ranner</i>
	<i>Margareta Sandström</i>
Anställda:	<i>Villy Muotka</i>

Hjortronbladet**Medlemsblad för****Vittangi Hembygdsförening**

Sjövägen 89, 98010 Vittangi

E-post: info@vittangihembygd.se

Hemsida: www.vittangihembygd.se

Tel. Suupalo: 0981-10050

Tel. ordförande: 070-2257160

I redaktionen för detta nr:*Per-Olof Sandström**Per Wideholm**Bror Ragneberg**Vanja Stjernklev**Leif Väliälä**Alf Josefsson**Carina Lovén***Ansvarig utgivare:***Per-Olof Sandström***Layout och redigering:***Per Wideholm***Ordförande har ordet!**

Hembygdsföreningen har nyligen haft årsmöte och det känns som att året har gått mycket fort. Det har kommit in en del nya namn i styrelsen, och vi hälsar dem välkomna. Samtidigt riktar vi ett varmt tack till de styrelsemedlemmar som valt att avgå!

Vi vill även rikta ett stort tack till alla som på ett eller annat sätt ställt upp för Hembygdsföreningen!

Senaste veckan har Hembygdsgården haft kadetter från Karlberg i Stockholm, på mat i två dagar. De har även tidigare varit på besök hos oss och verkar uppskatta det! Fettisdagen serverades det bruna bönor och semlor. Det var ett välbesökt arrangemang!

Jag tycker det är roligt att så många väljer att ha olika sammankomster på Hembygdsgården och vår uthyrningsverksamhet har ökat!

Framtidstron i Vittangi har ökat väsentligt, och vem hade för några år sen kunnat tro att byn skulle ha brist på bostäder! Det har varit stor inflyttning till byn den senaste tiden. Det har inte heller på många, många år fötts så många barn i församlingen som den senaste tiden. Förhoppningsvis fortsätter trenden!

Vi hoppas på en lång och fin vår för alla friluftsmänniskor. Själv kommer jag att vara bortrest åtminstone hela April månad, så jag får passa på att önska alla ett trevligt valborgsmässöfirande på Hembygdsområdet!

Per-Olof

Hallå, är vintern slut nu?

I det senaste Hjortronbladet skrev jag; Hallå, vart tog vintern vägen? Nu börjar man fundera om vintern är på väg att ta slut. När jag började skriva något i nästa nummer så var det -40,3 grader kallt och det var -43 grader på en del platser i byn. Då fanns inte en tanke att vintern var på väg att ta slut inom den närmaste tiden. Vittangi är känt för att vara kallt på vintern och vi har ett inofficiellt köldrekord -55 grader 1942. Jag fick ett utklipp från Svenska Dagbladet, kallaste månadstemperaturen: -27.2 i februari 1985 i Vittangi. Inte behövde man oroa sig över vinterföret, snöskoter förarna hade det besvärligt i den djupa snön, lederna hyvlades av en ny skoterledsentreprenör till allmän belåtenhet. Det blev så dåligt med inspirationen så jag lämnade artikeln. När jag började om så är det plus grader, vägarna blir bara och smältvattnet rinner. Nu var det dags att skriva klar artikeln och ändra på den tänkta överskriften och det blev: Hallå, är vintern slut nu? När skogsavverkningarna drevs förr i tiden med häst och vinter-bilvägar, så sade man att dessa var slut efter påsk och det stämde, nu är påsken tidig, håller den gamla ordningen? Dagens skogsarbete går med maskiner och virket körs ut på några dagar, man är inte så beroende av vädret. Planeringen är att avverka efter allmänna vägarna. Virkesbilarna blir längre och tyngre, det körs på prov 30 meters bilar med 4 buntar och totalvikt på 90 ton. Malmtransporterna från Kaunisvaara till Svappavaara börjar 2013. Det kan också bli tal om 90 tons fordon men i början kommer det att gå vanliga med 60 tons totalvikt. Det blir tät trafik på vägarna och genom Vittangi går en last bil var 7 minut. Nu gäller det att vägen genom byn blir upprustad med gång och cykelbanor samt parkeringsplatser. Vår förhoppning är att järnvägsbygget kommer igång så fort som möjligt. Mer om malmtransporterna i nästa Hjortronblad.

Alf Josefsson.